

**ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚILOR CULTURAL-ARTISTICE
ÎN INSTITUȚIILE DE EDUCAȚIE TIMPURIE
ORGANIZATION AND CONDUCT OF CULTURAL-ARTISTIC ACTIVITIES
IN EARLY EDUCATION INSTITUTIONS**

*Marina MORARI, conferențiar universitar, doctor,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova*

Rezumat: În procesul educației timpurii, activitățile cultural-artistice ocupă în mod tradițional un loc important. În articol este definit fenomenul cultural-artistice, este explicat dualismul estetic - extra-estetic în educația artistică. Abordarea holistică în organizarea și desfășurarea activității cultural-artistice este argumentată de conexiunea zonelor de dezvoltare cu zonele de activitate. Clarificările conceptuale sunt aduse cu ajutorul materialelor aplicate în seminarile științifico-metodice ale laboratorului științific „Cercetări interdisciplinare în domeniile artelor”.

Cuvinte-cheie: activitate cultural-artistice, fenomen cultural-artistice, abordare holistică, abordare integrativă, dualism estetic-extraestetic.

Abstract: In the process of early education, cultural-artistic activities traditionally occupy an important place. In the article is defined the cultural-artistic phenomenon, explained the aesthetic – extra-aesthetic dualism in artistic education. The holistic approach in the organization and conduct of cultural-artistic activity is argued by the connection of the areas of development with the areas of activity. Conceptual clarifications are brought with the help of materials applied in the scientific-methodical seminars of the scientific laboratory Interdisciplinary Research in the Fields of Arts.

Keywords: cultural-artistic activity, cultural-artistic phenomenon, holistic approach, integrative approach, aesthetic-extra-aesthetic dualism.

O activitate cultural-artistice reprezintă o dimensiune concretă a procesului educațional, care este determinată de finalitățile planificate, capacitatea de proiectare pedagogică și condițiile specifice mediului instituțional. Tradițional, conținutul activităților organizate și desfășurate în instituțiile de educație timpurie este orientat valoric, răspunde anumitor tradiții, în corespundere cu viziunea acceptată de către colectivul pedagogic. Este de menționat, că activitățile cultural-artistice pot fi desfășurate din perspectiva educației formale și informale. Este binevenită includerea copiilor în activități desfășurate în ambele perspective, nu numai din cauza unor variate oportunități, ci mai mult pentru a accentua continuitatea, tradiția, originalitatea și multitudinea interacțiunii artelor în cadrul educațional. Caracterul incidental și spontan al activităților informale poate trezi curiozitate și motiva copiii pentru cunoaștere, activități de creație. În literatura de specialitate, mulți autori (Maurice Debesse, Gaston Mialaret, Dimitrie Todoran, Sorin Cristea) subliniază faptul că nucleul activității de formare-dezvoltare a personalității se focusează pe corelația funcțională dintre subiectul educației și obiectul educației, care susține concordanța pedagogică a elementelor angajate în sens prioritar formativ. Ce formăm, cum formăm, prin ce formăm – imperative la care se dă răspuns în curriculum și în activitatea de zi cu zi a instituțiilor de educație timpurie. Toate manifestările cultural-artistice pot fi reduse la numitorul comun al actului de comunicare. Acest act trebuie să fie tratat multidimensional, nu doar ca legătură, conexiune construită dintre educator și educabil.

Fenomenul cultural-artistice este „materia” cu care și prin care comunică copiii în cadrul activităților cu sine-le și mediul. Fenomenul artistic reprezintă manifestarea exterioară a esenței unui lucru, a unui proces etc. Fenomenul artistic, în diversitatea formelor sale, se organizează ca o reprezentare, care este în funcție de mediul ambiant ori de natura interioară/ spirituală a omului

[4, p. 267]. El este variabil, risipit în timp și spațiu, mereu altul și în continuă transformare. Fenomenul este legat de lumea nesigură a simțurilor și reunește o totalitate de senzori și valori culturale. Din modul în care apar fenomenele, se pot trage concluzii asupra realului. Realizarea unui fenomen cultural-artistic nu este posibilă în lipsa unui câmp de relații obiectual-subiective și numai în cadrul acestui raport poate fi stabilită o comunicare și edificare culturală și spirituală a receptorului. Prin urmare, în procesul activităților cultural-artistice copiii sunt implicați integral: psihologic, intelectual și spiritual. Funcționarea independentă a domeniilor de dezvoltare (fizic, socio-emoțional, cognitiv, lingvistic) în evoluția personalității copilului este în funcție de abordarea tuturor nevoilor copiilor din perspectiva abordării holistice.

„Abordarea holistică în cadrul procesului educațional reprezintă integrarea învățării și dezvoltării copilului prin prisma domeniilor de dezvoltare a lui – fizică, socio-emoțională, cognitivă, lingvistică. Aceasta presupune a orienta cadrele didactice să promoveze integrarea practicii educației timpurii la nivel creativ, care se va concentra mai puțin pe reperele tradiționale ale dezvoltării” [1, p. 21].

Revenim la exigențele cadrului de referință a curriculumului de educație timpurie, pentru a argumenta nevoia abordării holistice în procesul organizării și desfășurării activităților cultural-artistice. În curriculum, domeniile de dezvoltare urmăresc evoluția copilului în funcție de creștere și de maturizare a sistemului nervos corelat cu procesul de achiziții în plan psihologic.

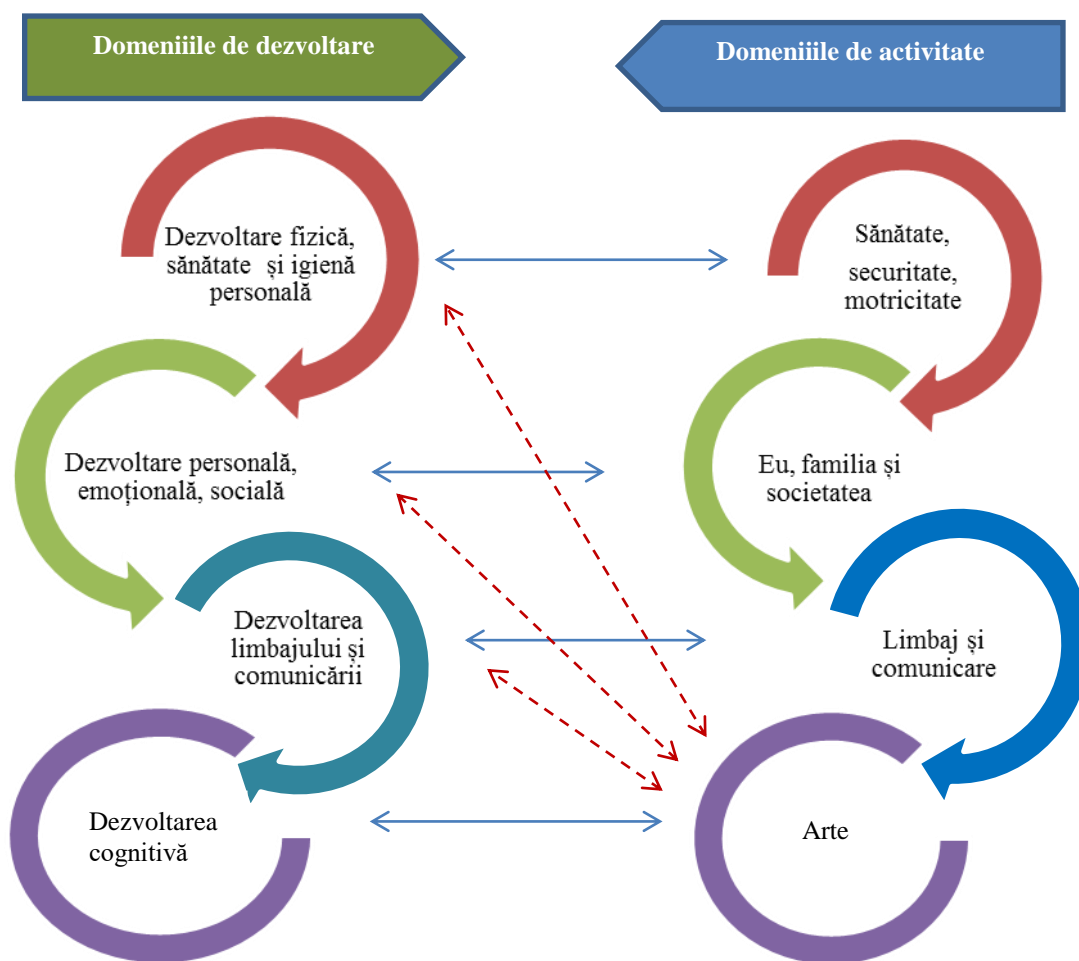

Fig. 1. Corespondența dintre „domeniile de dezvoltare” și „domeniile de activitate” în Curriculumul de educație timpurie

Domeniile de dezvoltare sunt intercondiționate (fizică, socio-emoțională, cognitivă și verbală) și nu se produc dispersat, ceea ce înseamnă, că dezvoltarea unui domeniu condiționează dezvoltarea copilului într-un alt domeniu, iar experiențele de învățare sunt cu atât mai semnificative pentru progresul copilului, cu cât ele se adresează simultan tuturor domeniilor dezvoltării. Copiii învață holistic, astfel încât fiecare domeniu le influențează pe celelalte și nici unul nu operează independent [1, p. 8].

În curriculum, spre exemplu, domeniul „Dezvoltare cognitivă” se axează exclusiv pe „dezvoltarea gândirii și a capacităților de rezolvare a problemelor, reprezentărilor matematice”, „cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător”.

Ce înseamnă aceasta? Domeniul „Dezvoltare cognitivă” se realizează prin matematică și științele naturii, adică prin dominația exclusivă a cunoașterii științifice. Potrivit abordării holistice se deschide oportunitatea dezvoltării cognitive prin diferite domenii de activitate (ele sunt reprezentate în Figura 1, în coloana din partea dreaptă).

Astfel, cunoașterea științifică nu se va afla în opoziție cu calea de cunoaștere artistică a sinelui și lumii înconjurătoare. Doar așa, activitățile artistice pot deveni veritabile procese de dezvoltare personală, emoțională, socială. În cadrul activităților cultural-artistice pot fi dezvoltate: limbajul; comunicarea; fizicul; sănătatea – orice domeniu de dezvoltare.

O bună parte din cadre didactice, în mod eronat, minimalizează sau marginalizează rolul și valoarea fenomenului cultural-artistice în educația timpurie. Din sec. XX este moștenită viziunea despre rolul culturii și artelor în educația estetică. Actualmente, în praxiologia educației și învățământului general, fenomenul cultural-artistice poate fi valorificat desigur în scopuri estetice, dar și extraestetice. Explicarea fenomenului artistic se datorează în mare măsură conceptului artei construit de Tudor Vianu: arta este un mod de organizare a materiei și a datelor conștiinței. Așa cum artistul se înalță, interminant, din omul obișnuit – „orice artist trăiește într-un om comun”, tot astfel opera se desprinde „din perspectiva întregii vieți sufletești” a autorului ei [5, p. 239].

T. Vianu distinge în actul creației și actul receptării dualismul *estetic-extraestetic* și *autonom-eteronom*, caracteristic operei de artă. Dacă în actul creației motivul propriu-zis estetic se împletește cu mai multe motive eteronomice: nevoia artistului de a se elibera de anumite sentimente, de a-și întregi existența, de a se afirma etc., apoi actul receptării constituie un proces și nu o stare instantanee, în cadrul căreia pot fi distinse nu numai mai multe etape, dar și două serii de elemente (senzații, asociații, sentimente): estetice și extraestetice, determinate de natura dublă a operei – autonomă și heteronomă.

Elementele extraestetice sunt stări afective, care deși inspirate de artă, pot fi trăite nu numai în legătură cu ea, ci cu diferite aspecte ale naturii sau vieții. *Elementele estetice* sunt provocate de condiția estetică a operei – „imagine clarificată și ordonată a lumii, prin care transpare sufletul artistului” și sunt corelative cu momentele constitutive ale acesteia [5, p. 322]. Din aceste constatări, sugerăm conectorilor de piese curriculare să identifice unitățile de conținut pentru educația timpurie, care pot fi abordate în activitățile cultural-artistice.

La etapa actuală, sunt abordate noi direcții ce țin de procesul de învățare în educația timpurie, cum ar fi: învățare activă, învățare experiențială, învățare integrată, învățare semnificativă, învățare prin descoperire și altele [1, p. 22]. Aceste direcții pot anima procesul educației în fiecare activitate cultural-artistice. Aici se atestă mari rezerve în practica educației

timpurii. O abordare integrată a curriculumului poate asigura corelarea domeniilor de activitate cu domeniile de dezvoltare. Concepția abordării integrate depășește o abordare interdisciplinară și nu este clar definită la nivel metodologic, aplicativ. Pentru a genera efecte formative pozitive dorite, proiectarea integrată a curricula trebuie privită pe termen lung, pe fundamentul unor experiențe.

Succesul și dezvoltarea activităților educative integrate pot fi și trebuie susținute printr-o permanentă preocupare pentru documentarea experiențelor pedagogice în toate aspectele relevante:

- *munca de proiectare* (pași, relații, raporturi de comunicare, instrumente de proiectare, comunicare, arhivare, evaluare, proceduri și reguli);
- *munca de realizare a proiectelor* (efecte observate, abateri sau alterări aduse proiectelor, relațiile dintre educatori – copii – părinți);
- *munca de evaluare* (instrumente, rezultate, proceduri specifice elaborate) [3, p. 268].

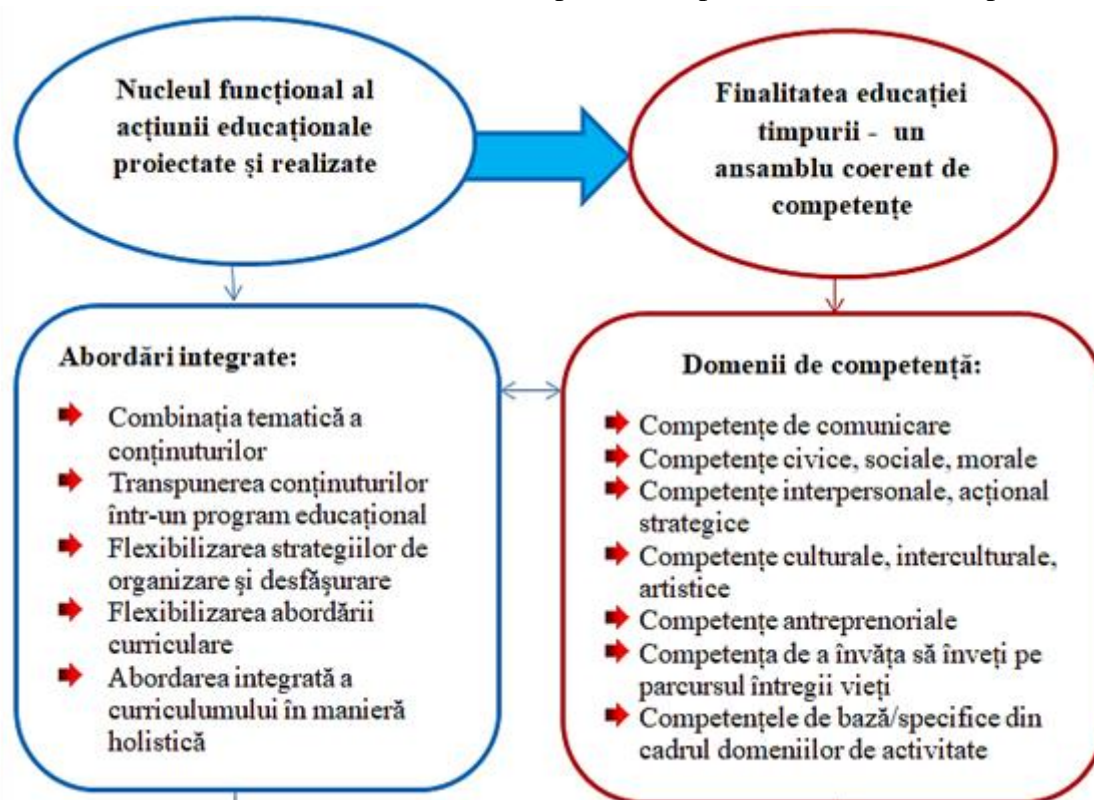

Fig. 2. Deschidere spre conținuturi pluri-inter-transdisciplinare în educația timpurie

Abordarea integrată se face necesară în activitățile cultural-artistice prin maniera holistică a abilităților și competențelor artistice și generale ale educabililor, prin legăturile stabilite dintre fenomenul cultural-artistice și viață. În scopul aprofundării studiului la tema anunțată, au fost organizate un șir de seminare științifico-metodice în instituțiile de educație timpurie de către membrii laboratorului științific Cercetări Interdisciplinare în Domeniile Artelor, care activează în cadrul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți. În agenda seminarelor au fost punctate mai multe finalități. În continuare descriem unele activități desfășurate cu educatorii și conducătorii muzicali, în cadrul cărora s-a identificat gradul de înțelegere a problemei de organizare și desfășurare a activităților cultural-artistice.

Educatorii au stabilit lista de sinonime la sintagma „activitate artistică”. Primul cuvânt ales ca sinonim cuvântului „activitate” în contextul educației timpurii a fost cuvântul „serbare” – ca acțiune, manifestare cu caracter solemn organizată cu scopul de a celebra un eveniment important. În același sens, au fost enumerate și alte cuvinte: festivitate, petrecere, celebrare, solemnitate, oficiere, omagiere, comemorare. Prin tehnica „lucrul cu dicționarul” au fost definite, caracterizate, asemănate și deosebite toate sinonimele la cuvântul „activitate”.

În cadrul metodei studiul de caz, pe marginea unor secvențe video a unor activități educative realizate în diferite instituții de educație timpurie, dar și în urma unor discuții dirijate, participanții la seminar s-au familiarizat cu tipologia următoarelor activități cultural-artistice:

- Laice – Religioase;
- Sărbători familiale - Naționale – Internaționale;
- Tradiții și obiceiuri din folclorul de peste an;
- Folclor – Artă profesionistă;
- Distractive (recreative) – Instructiv-educative (de inițiere într-un domeniu de cunoaștere);
- Mono-disciplinare – Interdisciplinare;
- Bazate pe resursele proprii – Bazate pe parteneriate etc.

În cadrul activității în grup, participanții seminarului au elaborat un posibil calendar al activităților cultural-artistice în corespundere cu fiecare anotimp și domeniile de conținut ale curriculum-ului. După prezentarea informației, au fost determinate activitățile cu rol dominant, minoritar și lipsă totală. În lista valorilor formate în cadrul activităților cultural-artistice au fost identificate următoarele: buna dispoziție, nesecat izvor de bucurie și satisfacții; sentimentul apartenenței la colectivitate; mișcarea, atmosfera de veselie și destindere; trăirea unor momente unice, emoții produse de o anumită tensiune interioară; experiențe adunate într-un climat nou, stimulat; posibilitatea de a manifesta liber interese, spontaneității, sincerității, comportament scenic; exprimarea/ împărtășirea impresiilor și trăirilor, pe baza căutărilor și eforturilor personale; dezvoltarea fizică, psihică, spirituală. Înainte de a dezbate coordonatele pentru proiectarea activităților cultural-artistice, conducătorilor muzicali li s-a propus o Agendă cu elementele necesare pentru a fi luate în seamă în procesul de organizare și desfășurare:

- Scenariul, repertoriul (muzical, coregrafic, poetic, teatral etc.);
- Orarul repetițiilor, repetiția generală, moderator, prezentatori, personaje;
- Invitații speciali, oaspeți, public, amenajarea sălii, spațiului;
- Fabricarea și distribuirea invitațiilor, avizului;
- Gestionarea conexiunilor prin scrisori (e-mail), relații cu sponsorii, părinții, artiștii coopțați;
- Decorul, recuzita, accesoriile, costumația copiilor, educatoarei;
- Coloana sonoră (fondul muzical, semnalele sonore etc.), regia lumină, efecte speciale;
- Echipament tehnic (centru muzical, boxe, microfoane, ecran, proiector, prelungitor etc.);
- Filmări video, interviu, publicații, monitorizarea informației;
- Evaluarea sumativă a manifestării în colectivul educatorilor și părinților.

În lumina tuturor argumentelor prezentate, credem că activitatea cultural-artistică poate deveni un veritabil act educativ. Este relevant în acest sens punctul de vedere al profesorului universitar Constantin Cucos: „Orice act educativ autentic se săvârșește în perspectiva unei

întâlniri spirituale dintre persoane și presupune o dinamică, o succesiune de căutări și de găsiri a două ființe care au un surplus sau o cerință, au ceva de dat sau de primit” [2, p. 15]. Prin urmare, abordările integrative ale fenomenului cultural-artistic, al artelor în curriculum, în procesul educativ solicită noi trepte de acțiune, viziuni pedagogice generoase centrate pe potențialul formativ estetic și extraestetic al artelor, articulările domeniilor de dezvoltare în diferite domenii de activitate, abordarea holistică a educației și altele.

Referințe bibliografice:

1. Cadrul de referință al Educației timpurii din Republica Moldova. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Chișinău: Lyceum, 2018;
2. CUCOȘ, Constantin. *Educația: iubire, edificare, desăvârșire*. Iași: Polirom, 2008. ISBN 973-46-1038-9;
3. MITESCU MANEA, Mihaela. *Artele și învățarea școlară*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2016;
4. MORARI, Marina. The organizing of artistic phenomenon in euro-region space Siret-Prut- Dniester. In: *Artă și personalitate*. Vol. 2. Iași: Ars Longa, 2014, pp. 264-270;
5. VIANU, Tudor. *Estetica*. București: Editura Orizonturi, 2010. ISBN 973-915-471-0.